

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

گرایش مدیریت و برنامه ریزی در تربیت بدنی

عنوان:

ارزیابی وضعیت ایمنی و فنی اماکن و تأسیسات ورزشی سرپوشیده استان اردبیل بر اساس استانداردهای

فضاهای ورزشی

استاد راهنما:

دکتر جواد شهلائی

استاد مشاور:

دکتر حبیب هنری

نگارش:

سعید اسماعیل زاده

تیرماه ۱۳۹۱

تقدیم به :

پدر و مادر مهربان و دلسوزم و خواهران و برادرانم،

و

دوستان عزیزم که مشوقان من در زمینه تحصیل بوده‌اند.

خیلی خوشحال و مسرورم از اینکه اولین و تنهاترین کار علمی و پژوهشی استان اردبیل در زمینه اماکن و تأسیسات ورزشی که یکی از مباحث‌های زیربنایی و مهم در زمینه ورزش و تربیت بدنی مملکت به حساب می‌آید را بنده با تکیه بر دانش و آگاهی دانشگاهی خود با موفقیت به اتمام رسانده و امید آن را دارم که این کار پژوهشی انجام یافته در سطح استان گره‌گشایی در زمینه پیشرفت ورزش این خطه و در نهایت کشور عزیزم جمهوری اسلامی ایران قرار بگیرد.

لازم می‌دانم از دکتر جواد شهلائی که استاد راهنمای بنده در انجام این پژوهش بودند و با تعصب و تلاش خاصی از هیچ تلاش و کوششی برای به بار نشستن این کار خطیر دریغ ننموده، نهایت سپاسگذاری را از ایشان داشته و از خداوند متان برای این پیشکسوت علمی ورزش، طلب طول عمر با عزت را می‌نمایم؛

و نیز از دکتر حبیب هنری به عنوان استاد مشاور این پژوهش، که با درایت عالمانه خود بنده را از نظرات علمی و مفید بهره‌مند نمودند، کمال تشکر را دارم؛

همچنین از استاد گرانقدر دکتر زهرا سلمان که زحمت داوری کار تحقیقاتی بنده را عهده دار بودند تشکر و قدردانی می‌نمایم؛

چکیده:

هدف از انجام این پژوهش ارزیابی وضعیت ایمنی و فنی اماکن و تأسیسات ورزشی سرپوشیده استان اردبیل بر اساس استانداردهای فضاهای ورزشی بود. جامعه آماری این طرح شامل کلیه اماکن ورزشی سرپوشیده وابسته به اداره کل ورزش و جوانان استان اردبیل اعم از سالن های سقف کوتاه، سقف بلند و استخرهای موجود در کلیه شهرهای استان اردبیل که شامل ۱۸ سالن سقف کوتاه، ۱۱ استخر سرپوشیده و ۹۵ سالن سقف بلند می باشند. که مجموع ۱۲۴ اماکن ورزشی موجود را شامل می شد. که تعداد نمونه با جامعه آماری را برابر می شد ارزیابی اماکن از طریق چک لیست های آماده شده توسط شخص حضوری محقق در کلیه اماکن مورد مطالعه جمع آوری شد. که چک لیست مورد استفاده از ۷ قسمت تشکیل شده است که هر قسمت یکی از ۷ مولفه فنی و ایمنی مورد نظر را اندازه گیری می کند پرسش های مربوط به هر بخش تفکیک شده و در اختیار تعدادی از اساتید هیئت علمی دانشگاه قرار گرفت، که با تأیید روایی آن و اعمال نظرات اصلاحی هر یک از اساتید در چک لیست مورد نظر، در نهایت تعداد ۴۰ سؤال در مورد وضعیت فنی ساخت و سازها و تأسیسات ورزشی، ۱۳ سؤال در مورد وضعیت ایمنی اماکن و تجهیزات، ۱۶ سؤال مورد جایگاه تماشاچیان و سکوها و پوشش ها، ۱۸ سؤال در مورد وضعیت بهداشتی، ۲۰ سؤال در مورد تجهیزات، لوازم، خطوط و حریم ها، ۳۱ سؤال در مورد وضعیت ایمنی و فنی استخرها و ۱۱ سؤال در مورد وضعیت سالن های سقف کوتاه انتخاب و مورد استفاده قرار گرفت. برای تعیین پایایی از روش بازآزمایی یا اجرای دوباره ی آزمون استفاده شد که در همه بخش ها ضریب همبستگی بالای ۰.۸۸ بود که در سطح معنی داری $p < 0.05$ مشخص گردید. و در نهایت برای تجزیه و تحلیل داده ها در سطح آمار توصیفی از میانگین، درصد، جداول، نمودارها و... و در سطح آمار استنباطی از آزمون کروسکال والیس استفاده شد. یافته های تحقیق نشان داد که در بخش وضعیت فنی ساخت و سازها و تأسیسات ورزشی شهرستان نیر بامیانگین رتبه (۷۶/۳۸). بیشترین و شهرستان کوثر بامیانگین رتبه (۳۸/۶۲). کمترین میزان استاندارد را بر عهده داشتند. در بخش وضعیت ایمنی اماکن و تجهیزات شهرستان اردبیل بامیانگین رتبه (۷۳/۳۱). بیشترین و خلخال بامیانگین رتبه (۴۶/۳). کمترین میزان استاندارد را از آن خود نموده اند. در بخش وضعیت جایگاه تماشاچیان و سکوها و پوشش ها شهرستان اردبیل بامیانگین رتبه (۵۷/۵۶). بیشترین و شهرستان کوثر بامیانگین رتبه (۲۹/۶۴). کمترین میزان استاندارد را داشتند. در وضعیت بهداشتی شهرستان پارس آباد بامیانگین رتبه (۸۳/۱۲). بیشترین و شهرستان نیر بامیانگین رتبه (۳۹). کمترین میزان استاندارد را کسب نمودند. در وضعیت تجهیزات، لوازم، خطوط و حریم ها شهرستان بيله سوار با میانگین رتبه (۵۸/۳۶). بیشترین و شهرستان نیر با میانگین رتبه (۲۹/۳۸). کمترین میزان استاندارد در این بخش را از آن خود نمودند. در بخش وضعیت ایمنی و فنی استخرها شهرستان نمین بامیانگین رتبه (۶۳/۴۴). بیشترین و شهرستان گرمی بامیانگین رتبه

(۳۸/۷۱). کمترین میزان استاندارد را به دست آوردند. در بخش وضعیت سالن‌ها سقف کوتاه شهرستان نمین بامیانگین رتبه (۶۴/۲۹). بیشترین و شهرستان کوثر بامیانگین رتبه (۲۸/۵۷). کمترین میزان استاندارد را کسب نمودند. در بخش ویژگی استانداردسازی اماکن ورزشی شهرستان پارس‌آباد بامیانگین رتبه (۸۳/۴۷) بیشترین و شهرستان مشگین شهر با میانگین رتبه (۴۶/۳۹) کمترین میزان استاندارد را در بین شهرهای استان اردبیل به خود اختصاص دادند. نتایج تحقیق بیانگر این مطلب است که در استانداردسازی اماکن و تأسیسات ورزشی شهرستان‌های استان اردبیل اختلاف معناداری وجود دارد. که امید است مسئولین استانی در آینده برای بهبود شرایط وضعیت اماکن ورزشی استان اردبیل از متخصصین ساخت و سازهای ورزشی با توجه به رعایت استانداردهای فضاهای ورزشی استفاده نمایند تا شرایط بهتر و مطلوب در بعد اماکن و تأسیسات ورزشی استان داشته باشیم.

واژه‌های کلیدی : استان اردبیل، اماکن ورزشی، استاندارد، ارزیابی

فصل اول

- ۱-۱- مقدمه
- ۲-۱- بیان مسئله
- ۳-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش
- ۴-۱- اهداف تحقیق
  - ۱-۴-۱- هدف کلی
  - ۲-۴-۱- اهداف اختصاصی
- ۵-۱- فرضیه‌های تحقیق
- ۶-۱- قلمرو تحقیق
- ۷-۱- تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی طرح
  - ۱-۷-۱- فضاهای ورزشی
  - ۲-۷-۱- اماکن ورزشی
  - ۳-۷-۱- فضاهای سرپوشیده
  - ۴-۷-۱- سالن ورزشی
  - ۵-۷-۱- استخر
  - ۶-۷-۱- سنگ نوردی
  - ۷-۷-۱- ایمنی
  - ۸-۷-۱- استاندارد

فصل دوم

۱-۲- مقدمه

۲-۲- بخش اول: مبانی نظری

۱-۲-۲- تاریخچه اماکن ورزشی در ایران

۲-۲-۲- ایمنی

۱-۲-۲-۲- ایمنی تسهیلات و تجهیزات در اماکن و فضاهای ورزشی

۲-۲-۲-۲- ایمنی در اماکن ورزشی

۳-۲-۲-۲- ایمنی زمین‌های بازی در فضاهای ورزشی

۳-۲-۲- استانداردهای کلی ورزشگاه‌ها:

۳-۲- بخش دوم: پیشینه تحقیق

۱-۳-۲- تحقیقات انجام شده در داخل کشور

۲-۳-۲- تحقیقات انجام شده در خارج کشور

فصل سوم

۱-۳- مقدمه

۲-۳- روش تحقیق

۳-۳- جامعه آماری

۴-۳- نمونه آماری

۵-۳- ابزار گردآوری اطلاعات

۶-۳- اجزای اصلی چک لیست

۷-۳- امتیاز گذاری سئوالات چک لیست

۳-۸- روایی و پایایی چک لیست

۳-۸-۱- روایی چک لیست

۳-۸-۲- پایایی چک لیست

۳-۹- نحوه جمع آوری اطلاعات

۳-۱۰- روش آماری

فصل چهارم

۴-۱. مقدمه

۴-۲. یافته‌های توصیفی

۴-۲-۱. بررسی شرایط مولفه‌های استاندارد سازی فضاهای ورزشی شهرهای مختلف استان

۴-۲-۱-۱. توزیع شهرهای تحت بررسی بر حسب وضعیت فنی ساخت و سازها و تأسیسات ورزشی

۴-۲-۱-۲. توزیع شهرهای تحت بررسی بر حسب وضعیت ایمنی اماکن و تجهیزات

۴-۲-۱-۳. توزیع شهرهای تحت بررسی بر حسب وضعیت جایگاه تماشاچیان و سکوها و پوشش‌ها

۴-۲-۱-۴. توزیع شهرهای تحت بررسی بر حسب وضعیت بهداشتی

۴-۲-۱-۵. توزیع شهرهای تحت بررسی بر حسب وضعیت تجهیزات، لوازم، خطوط و حریم‌ها

۴-۲-۱-۶. توزیع شهرهای تحت بررسی بر حسب وضعیت ایمنی و فنی استخرها

۴-۲-۱-۷. توزیع شهرهای تحت بررسی بر حسب وضعیت سالن‌های سقف کوتاه

۴-۳. یافته‌های استنباطی

۴-۳-۱. فرضیات پژوهش

۴-۳-۱-۱. فرضیه اول پژوهش

۴-۳-۱-۲. فرضیه دوم پژوهش

۴-۳-۱-۳. فرضیه سوم پژوهش

۴-۳-۱-۴. فرضیه چهارم پژوهش

۴-۳-۱-۵. فرضیه پنجم پژوهش

۴-۳-۱-۶. فرضیه ششم پژوهش

۴-۳-۱-۷. فرضیه هفتم پژوهش

۴-۳-۱-۸. فرضیه هشتم پژوهش

فصل پنجم

۵-۱-۱- مقدمه

۵-۲- خلاصه تحقیق

۵-۳- بحث و بررسی

۵-۴- مشکلات و تنگناهای تحقیق

۵-۵- پیشنهادها

۵-۵-۱- پیشنهادهای حاصل از تحقیق

۵-۵-۲- پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده

منابع و مأخذ

پیوست

چکیده لاتین

فهرست جداول

جدول ۳-۱- تعداد جامعه و نمونه

جدول ۴-۱- شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت فنی ساخت وسازها و تأسیسات ورزشی

جدول ۴-۲- شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت ایمنی اماکن و تجهیزات ورزشی

جدول ۴-۳- شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت جایگاه تماشاچیان و سکوها و پوششها

جدول ۴-۴- شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت بهداشتی

جدول ۴-۵- شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت تجهیزات، لوازم، خطوط و حریمها

جدول ۴-۶- شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت ایمنی و فنی استخرها

جدول ۴-۷- شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت بهداشتی

جدول ۴-۸- نتایج آزمون کروسکال والیس جهت بررسی مولفه وضعیت فنی ساخت و سازها و تأسیسات-
ورزشی در شهرستانهای مختلف استان اردبیل

جدول ۴-۹- نتایج آزمون کروسکال والیس جهت بررسی مولفه وضعیت ایمنی اماکن و تجهیزات
در شهرستانهای مختلف استان اردبیل

جدول ۴-۱۰- نتایج آزمون کروسکال والیس جهت بررسی مولفه جایگاه تماشاچیان و سکوها و پوششها
در شهرستانهای مختلف استان اردبیل

جدول ۴-۱۱- نتایج آزمون کروسکال والیس جهت بررسی مولفه وضعیت بهداشتی در شهرستانهای مختلف
استان اردبیل

جدول ۴-۱۲- نتایج آزمون کروسکال والیس جهت بررسی مولفه وضعیت تجهیزات، لوازم، خطوط و حریمها
در شهرستانهای مختلف استان اردبیل

جدول ۴-۱۳- نتایج آزمون کروسکال والیس جهت بررسی مولفه وضعیت ایمنی و فنی استخرها در شهرستان-
های مختلف استان اردبیل

جدول ۴-۱۴- نتایج آزمون کروسکال والیس جهت بررسی مولفه وضعیت سالنهای سقف کوتاه در شهرستان-
های مختلف استان اردبیل

فهرست نمودارها

نمودار ۴-۱. شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت فنی ساخت و سازها و تأسیسات به تفکیک سازه‌های مورد بررسی ورزشی

نمودار ۴-۲. شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت ایمنی اماکن و تجهیزات به تفکیک سازه‌های مورد بررسی ورزشی

نمودار ۴-۳. شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت جایگاه تماشاچیان و سکوها و پوشش‌ها به تفکیک سازه‌های مورد بررسی ورزشی

نمودار ۴-۴. شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت بهداشتی به تفکیک سازه‌های مورد بررسی ورزشی
نمودار ۴-۵. شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت تجهیزات، لوازم، خطوط و حریم‌ها به تفکیک سازه‌های مورد بررسی ورزشی

نمودار ۴-۶. شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت ایمنی و فنی استخرها به تفکیک سازه‌های مورد بررسی ورزشی

نمودار ۴-۷. شرایط شهرهای مختلف بر اساس وضعیت سالن‌های سقف کوتاه به تفکیک سازه‌های مورد بررسی ورزشی

فصل

اول

کلیات تحقیق

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

با پیشرفت علم و تکنولوژی، امکانات رفاهی و مواد غذایی نسبت به سال‌های قبل افزایش یافته و مردم از رفاه بیشتری برخوردار شده‌اند. اما در کنار این پیشرفت میزان تحرک انسان‌ها کم و کمتر شده به طوری که در اثر کم تحرکی مشکلاتی نظیر چاقی و اضافه وزن، بیماری‌های قلبی عروقی به سراغ اقشار جامعه آمده است به همین خاطر امروزه اکثر کشورهای توسعه یافته مردم را برای شرکت در فعالیت‌های بدنی تشویق می‌کنند. خوشبختانه در کشور ما نیز در سال‌های اخیر به دلیل افزایش آگاهی‌های عمومی و تشویق بخش‌های ذیربط مردم دریافته‌اند که زندگی سالم و طولانی در سایه تحرک و تغذیه سالم امکان پذیر است سازمان بهداشت جهانی در سال ۲۰۰۳ تحرک را رمز سلامتی برشمرده است. یکی از مهمترین نهادهایی که بستر برای فعالیت‌های حال و آینده بچه‌ها فراهم می‌کند آموزش و پرورش است هدف از قرار دادن درس تربیت بدنی در برنامه درسی دانش‌آموزان نیز به منظور کسب و حفظ تندرستی و سلامتی از طریق فعالیت بدنی بوده است اما فعالیت زمانی دارای معنا و مفهوم است و به اهداف خود دست می‌یابد که در محیط ایمن و با تجهیزاتی استاندارد انجام گیرد. (رضایی، ۱۳۸۴).

تحرک فیزیکی از جمله مهمترین رفتارهایی است که می‌تواند بیماری‌های غیر واگیر را متاثرسازد، دسترسی مردم به تسهیلات ورزشی شانس فعالیت جسمانی را بیشتر می‌کند (محسنی و همکاران، ۱۳۸۵).

تجهیزات و اماکن و در دسترس بودن آن برای همه اقشار جامعه امری ضروری است (روتسن و همکاران، ۲۰۰۶).

بی‌اطلاعی از عوامل خطر ساز در فضاهای ورزشی هیچ‌گاه توجیهی برای تبریئه از مسئولیت سنگینی که برعهده مدیران و برگزارکنندگان ساعات درس و ورزش نهاده می‌شود نخواهد شد (احسانی، ۱۳۸۲).

بنابراین بهبود شرایط ایمنی اماکن ورزشی بعد از ساخت آنها از جمله موارد ضروری است که باید مد نظر مدیران قرار گیرد، تا محیطی امن و بی‌خطر، عاری از آسیب‌ها ورزشی برای ورزشکاران مهیا گردد. که علاوه بر این‌ها داشتن سالن‌ها و استادیوم‌های مجهز می‌تواند در برگزاری رویدادهای فرهنگی برای هر کشوری مفید باشد بطوری که در کشور ترکیه سالن‌هایی که برای برگزاری مسابقات جام جهانی بسکتبال ۲۰۱۰ مورد بهره برداری قرار گرفتند از زمره این سالن‌ها بوده اند، بطور مثال: سالن بسکتبال سینان ائردم

^۱در استانبول با گنجایش ۱۶۰۰۰ نفر تماشاگر و سومین سالن بزرگ مخصوص بسکتبال در اروپا، که میزبان مسابقات یوروویژن^۲ (مسابقات موسیقی اروپا)، در سال ۲۰۰۴ بود.

در سال‌های اخیر، سیاست ساخت اماکن ورزشی مورد توجه قرار گرفته است به نحوی که هر منطقه از کشور از مجتمع‌های ورزشی بر خوردار می باشند اما شاخص سرانه امکانات ورزشی در کشور پاسخگوی اقشار مختلف جامعه نبوده و در قیاس با کشورهای توسعه یافته که سرانه ای بالغ بر ۳ متر مربع دارند بسیار محدود است. با توجه به کثرت جمعیت کشور و منابع محدود مالی، مدیران اماکن ورزشی باید تلاش کنند تا با برنامه‌ریزی و راهبردهای اجرایی میزان بهره‌وری را در باشگاه‌ها و مجتمع‌های ورزشی افزایش دهند (رضوی و همکاران، ۱۳۸۴).

۱-۲- بیان مسئله

اماکن ورزشی بستر اجرای فعالیت‌های ورزشی هستند و کیفیت آنها بر اجرای تمرینات و برگزاری مسابقات و رقابت‌های ورزشی تأثیر مستقیم دارد، ساخت اماکن ورزشی نیازمند دقت و درایت فراوان است، به طوری که بروز اشتباهات و غفلت‌هایی در برنامه‌ریزی، طراحی و ساخت و تجهیز تأسیسات و اماکن ورزشی باعث به هدر رفتن وقت، انرژی و بودجه می‌شود و این امر می‌تواند بر عملکرد آینده، به ویژه بر برنامه‌های ورزشی و تفریحات سالم تأثیر نامطلوبی داشته باشد (خواجوی، ۱۳۸۰). اجرای برنامه‌های تربیت‌بدنی مستلزم فراهم آوردن مجموعه شرایط و امکانات است، از جمله مهم‌ترین این شرایط استفاده از فضا و وسایلی است که براساس نورم‌های بین‌المللی و مقررات مصوب فدراسیون‌های ورزشی هر رشته طراحی شده است.

مطالعات نشان می‌دهد که هرچه تسهیلات بیشتر و با کیفیت بالاتری در دسترس باشد میزان فعالیت جسمانی افراد بیشتر خواهد بود نسبت نفر به افراد در جوامع مختلف بسته به شرایط اقتصادی، اجتماعی متفاوت است. ضمن آنکه شرایط و بسترهای فرهنگی بر میزان مشارکت بهره‌مندی و انتخاب نوع فعالیت ورزشی در این فضا تأثیر می‌گذارد بنابراین بیش از انجام اقداماتی در زمینه ارتقاء فعالیت جسمانی در بین مردم باید بستر و شرایط انجام این برنامه‌ها بررسی گردد تا از این رهگذر میزان دسترسی مردم به امکانات ورزشی و بهره‌مندی آنها از این امکانات مشخص گردد (محسنی و همکاران، ۱۳۸۵).

به طور مشخص ساخت و تجهیز اماکن ورزشی براساس نیازها جامعه می‌باشد. ولی علی‌رغم اینکه احداث اماکن ورزشی براساس نیازهای برآورد شده بسیار مهم و حساس می‌باشند، ولی در طراحی و ساخت از

¹ Sinan erdem

² eurovision

نظرةرعايت اصول و مقررات مهندسى، به كارگيرى مصالح مرغوب، توجه به استانداردها، قوانين و مقررات رشته هاى ورزشى، نصب تجهيزات و . . . به طوراصولى اقدام نمى شود . از اين رو اماكن ورزشى موجود و دردست اقدام، با مشكلاتى اساسى در زمينه هاى فوق الذكر مواجه هستند، وفاقد استانداردهاى لازم براى فعاليتهاى ورزشى مفيد مى باشند(شيرى، ۱۳۸۸).

ورزش و تربيت بدنى در كشور ايران رشتهى تقريباً نوپايى است كه هنوز هم تقريباً به شكل سنتى دنبال مى شود. اگرچه تاكنون تغيير و تحولى در اين زمينه انجام شده است، ليكن تا رسيدن به معيار و استانداردهاى جهانى فاصله اى بسيار وجود دارد. تاسيسات و اماكن ورزشى نيز از اين امر مستثنى نيستند و هم از نظر كمى و هم از كيفى براى دست يابى به استانداردهاى معمول و مرسوم بين المللى راه درازى در پيش دارند(خواجوى، ۱۳۸۰).

تنها فراهم آوردن امكانات، وسايل و تجهيزات پيشرفته كليد حل مشكلات مربوط به ورزش در كشور ما نمى باشد. مسئولان و مديران بايد بدانند كه اولين مسأله اى كه در رابطه با تاسيس اماكن ورزشى، مهم و حياتى مى باشد، مسأله امنيتى ورزشكاران، مربيان، داوران و تماشاگران مى باشد كه در صورت عدم تضمين امنيت، فراهم نمودن امكانات پيشرفته ديگر عاقلانه به نظر نمى رسد(فارسى، عليرضا وهمكاران ۱۳۸۵).

جامعه ورزشى ايران در دودهه اخير به رغم كاستى هاى مديرى از حيث سخت افزارى و توسعه امكانات رشد نسبتاً خوبى داشته ولى به نظر مى رسد از جهت استلزامات حقوقى، امنيتى و مدنيت آموزش هاى لازم را نداشته است بنا بر اين با استفاده از راهكارهاى مديرى مناسب در جهت ايجاد فضاى بارورهم از لحاظ علمى و هم از لحاظ عملى فضاهاى ورزشى در بهبود كيفيت اماكن و تاسيسات ورزشى كوشا باشيم (عليزاده، ۱۳۸۶).

بنابراين توسعه اماكن ورزشى و ارتقاء آنها يكي از اهداف عمده سازمان هاى پويا و فعال در امر ورزش است و اين اماكن بايد به گونه اى باشند كه زمينه حضور افراد را براى مشاركت در امر ورزش فراهم نمايند(كارگر، ۱۳۸۳).

تاسيسات ورزشى با ساختار، برنامه و طراحى ضعيف ممكن است به بروز مشكلاتى براى مديران و شركت كنندگان منجر شوند. طراحى ضعيف تاسيسات ممكن است برنامه هاى مانند نگهدارى و نظارت تاسيسات را با محدوديت مواجه كند و مهم تر اينكه موجب افزايش مواجهه شركت كنندگان با شرايط خطرزا شود. اين عوامل ممكن است منجر به بروز آسيب و صدمه شود(سيدلر^۱، ۲۰۰۶).

---

¹ Sydlar

سرانه‌ی ورزشی در سطح استانداردهای جهانی ۴/۵ مترمربع است. در جوامع پست مدرن جایی که رشد هویت و شخصیت فرد پیش از آنکه بر پایه ارزش های مرتبط با شغل شکل بگیرد، بر پایه فعالیت‌های اوقات فراغت و ورزش مبتنی است. ورزش و تفریح علاوه بر سازمان‌های اجتماعی و فضایی شهر، آهنگ زندگی تک تک شهروندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد (میلن و همکاران^۱، ۲۰۰۷). یک مکان ورزشی که برای فعالیت‌های جسمانی، تفریح یا ورزش ساخته شده است، یک مکان اجتماعی حیاتی است که در هر جامعه‌ای به سلامت و رفاه عمومی افراد آن جامعه کمک می‌کند، به منظور حداکثر استفاده از این تجهیزات و اماکن و در دسترس بودن آن برای همه‌ی اقشار جامعه امری ضروری است (روتسن و همکاران^۲، ۲۰۰۶). مسلماً مبادرت ورزیدن به هر امری نیاز به بستر و مکانی مناسب جهت شروع فعالیت دارد. مخصوصاً فعالیت‌های ورزشی که کمبود اماکن و تجهیزات صدمات جبران‌ناپذیر به جسم و روان آحاد آن ملت وارد خواهد کرد. بنابراین هر چه در ساخت اماکن و تجهیزات ورزشی پیشرفت کنیم به همان مقدار در ساخت جامعه‌ای شاداب و پویا و دوری جامعه از بزهکاری اجتماعی گام برداشته‌ایم (جمالی زواره، ۱۳۸۶). اماکن ورزشی مناسب و کافی از عوامل مهم رشد کیفی اجرای ورزشی به حساب می‌آیند و کاستی‌های موجود در اماکن جزو عواملی هست که سبب کندی رشد ورزشکاران و شکست آنها در عرصه‌های ملی و جهانی می‌شوند.

با توجه به اینکه اساسی‌ترین هدف ورزش و تربیت بدنی توسعه ورزش همگانی جهت سلامت روحی و جسمانی اقشار مختلف جامعه می‌باشد، لذا اماکن ورزشی باید به گونه‌ای باشند که عموم مردم بتوانند به راحتی به آن دسترسی داشته باشند، که لازمه‌ی دسترسی به این اهداف دارا بودن سرانه ورزشی متناسب با جمعیت کشور است. داشتن سرانه متناسب با جمعیت کشور این امکان را می‌دهد که عموم مردم بتوانند در فضای ورزشی مناسب به ورزش بپردازند و از این طریق به سلامت جامعه رسید. از طرفی شاخص سرانه امکانات ورزشی در کشور پاسخگوی اقشار مختلف بویژه نسل جوان نبوده و در قیاس با کشورهای توسعه یافته که سرانه‌ی ای بالغ بر ۳ مترمربع دارند بسیار محدود است، همچنین تعیین سرانه در هر استان باعث مشخص شدن کمبود سرانه آن استان خواهد شد که می‌توان با برنامه‌ریزی مناسب در صدد رفع این کمبودها گام برداشت (خواجوی، ۱۳۸۴).

از طرفی مقوله مهم و حیاتی بعد از ساخت اماکن ورزشی تجهیز و رفع مشکلات ایمنی است که مدیران ورزشی باید مدنظر قرار دهند.

---

¹. MYLENE & ET AL

². ROTERSEN & ET AL

تربیت بدنی و ورزش برای اینکه بتواند وظایف خود را به نحو احسن انجام دهد، به عواملی چون مدیران و افراد متخصص در زمینه ورزش، مربیان کارآمد، اماکن ورزشی مناسب و ایمن نیازمند است. در این میان اماکن و تأسیسات ورزشی بسیار حائز اهمیت می‌باشند. وضعیت ایمنی اماکن ورزشی از جمله موضوعات مهم و مورد توجه متخصصین علوم ورزشی، طب ورزشی و مسئولین سلامت جامعه است. اصطلاح «ایمنی مقدم بر کار» در اماکن ورزشی نیز باید در دستور کار معلمین و مربیان و مسئولین برنامه‌ریزی فعالیت‌های ورزشی قرار گیرد (بای، ۱۳۸۷). همچنان که ورزش‌ها قدرتی تر و سریع تر می‌شوند، صدمات ورزشکاران افزایش می‌یابد در نتیجه آسیب‌های پی در پی و دادخواهی‌های شرکت‌کنندگان مدیران باید تدابیری برای جلوگیری از این مشکلات نمایند.

وجود موانع و وسایل غیراستاندارد و خطرناک بعلاوه استفاده از وسایل مستهلک و فرسوده، بدون تردید موجب صدمات بدنی و حتی در مواردی سبب مرگ و میر کاربران این گونه فضا خواهد گردید. در حالی که که وجود برخی از این عوامل خطرزا می‌تواند موجب بروز صدمات و به مرور زمان می‌شود. برخی دیگر از آنها ممکن است در لحظات خاص سبب خسارت شدید و در بعضی مواقع خسارت جانی جبران ناپذیر شود که منجر به دعاوی حقوقی خواهد شد (آقانی، ۱۳۷۴).

افزایش آگاهی‌های اجتماعی در باره اثرات فعالیت‌های ورزشی در حفظ و ارتقاء سلامتی و توجه اقشار مختلف مردم از جمله جوانان به اندام مناسب و موزون باعث تغییر رفتار ورزشی مردم شده است. در این زمینه رویکرد فردگرایی ایجاد شده، سبب جذاب‌تر شدن فعالیت‌های ورزشی متنوع موجود گردیده است. و این روال باعث تغییر دیدگاه‌های عرضه‌کنندگان خدمات ورزشی شده، و به همین دلیل فعالیت‌های ورزشی آینده در اماکن و تأسیسات بسیار متنوع‌تری نسبت به اماکن و تأسیسات سنتی انجام خواهد گرفت. زیرا نوع ورزش‌ها و زمان بهره‌مندی از آن‌ها خصوصاً در اوقات فراغت به فضاهای با کیفیت بالا و لوکس نیاز دارد. البته همزمان با این تغییرات متنوع نباید از احداث اماکن و تأسیسات سنتی نیز غافل شد (جلالی‌فراهانی، ۱۳۸۸).

۱-۳- ضرورت و اهمیت پژوهش

یکی از ابزارهای مهم رشد و توسعه ورزش، و به دنبال آن افزایش گرایش شهروندان به تفریحات ورزشی، وجود امکانات و فضای ورزشی است (احمدی، ۱۳۸۸).

انجام تحقیقات در برنامه پنجم توسعه می‌تواند کاستی‌ها را برملا سازد. بنابراین دلیل اهمیت تعیین سرانه و بررسی اماکن ورزشی که برطبق آن کمبودها رفع گردیده و از ساخت و ساز اماکن مازاد جلوگیری خواهد شد، روشن شود (ایل‌کاه، ۱۳۸۵) تسهیلات و امکانات ورزشی به طور روزافزون در حال گسترش هستند.

مبادرت ورزیدن به هر امری نیاز به بستر و مکانی جهت شروع فعالیت، تمرکز منابع در آن و تجهیزات خاص با توجه به اهداف منظور شده جهت جلوگیری از به هدر رفتن انرژی و اتلاف بودجه دارد. مدیران سازمان- های ورزشی با در نظر گرفتن سرانه ورزشی در اختیار خویش و مقایسه‌ی آن با مناطق دیگر و با سازمان‌ها یا ارگان‌هایی که دارای این‌گونه اماکن می‌باشند، جهت برنامه‌ریزی و سازماندهی و صرف منابع و امکانات در موارد مورد نیاز برای دستیابی به اهداف و جلوگیری از هدر رفتن سرمایه استفاده کرده زیرا عوامل مختلفی در بهره‌وری یک سازمان ورزشی دخیل‌اند و فضا، محل احداث، ظرفیت، مساحت کل زیربنا و دیگر عوامل اولویت‌های مختلفی در تحقق اهداف سازمانی خواهد شد. ترغیب به سرمایه‌گذاری برای ایجاد اماکن و تجهیزات ورزشی از جمله سیاست‌های دولت است، به گونه‌ای که در برنامه‌های کوتاه و بلند مدت توسعه بخشی از درآمد عمومی به این امر اختصاص می‌یابد و بخش‌های غیردولتی نیز با حمایت دولت به ساخت اماکن ورزشی مبادرت ورزند (رضوی و همکاران، ۱۳۸۴). برای برنامه‌ریزی ایده‌آل جهت استفاده مطلوب از فضاهای ورزشی و پیش‌بینی امکانات موردنظر و توسعه آن با توجه به نیازها در آینده، ضروری است تا سرانه ورزشی نسبت به جمعیت کل استان مشخص شود.

بحث ایمنی در ارتباط با این موضوع است که چگونه می‌توان از این ابزار، در جهت رشد و توسعه تمامی جوانب ورزشی استفاده نمود تا مطابق با استانداردهای جهانی باشد. اختصاص دادن فضای کافی و مناسب جهت اجرای فعالیت‌های ورزشی در مدارس و فضای عمومی ورزش مدارس بعنوان معضلی است که شاید با وجود اهمیت بسیار زیاد مورد توجه قرار گرفته باشد و در مقایسه با بخش‌های دیگر بودجه کمتری صرف ساخت و تعمیرات و آباد کردن زمین‌های ورزشی و مجموعه‌های ورزشی مورد استفاده دانش‌آموزان شده باشد (فارسی، علیرضا و همکاران ۱۳۸۵).

از طرف دیگر اماکن ورزشی فرصت‌های مناسبی را برای رشد عاطفی، شناختی، ادراکی و اجتماعی گروه‌های مختلف جامعه ایجاد می‌کنند. ایجاد مکانی امن برای کاربران اماکن ورزشی یکی از مهم‌ترین وظایف مدیران این اماکن می‌باشد (استیسی و همکاران^۱، ۱۹۹۹).

بنا به گفته پارکز (۱۹۹۸). مدیران رویدادهای ورزشی و تأسیسات آن باید با وظیفه قانونی مراقبت از تماشاچیان، بازیکنان و مسئولان که مدیران تأسیسات برای تأمین ایمنی در قبال صاحبان تشکیلات و تماشاگران بر عهده دارند، آشنا باشند.

فاصله خطر اغلب بخش جدایی ناپذیر ورزش و تفریحات به ویژه مراکز تفریحی و ورزشی آبی است و هر ساله معمولاً مرگ و میر در این اماکن روی می‌دهد و امکان اینکه محیطی عاری از خطر داشته باشیم وجود ندارد

---

¹. STACY & ET AL

اما می‌توانیم خطر را اداره کنیم با بیان‌دیگر از آن اجتناب کنیم یا آن را کاهش یا انتقال دهیم (اسپنگلر و همکاران، ۲۰۰۶).

یکی از مهم‌ترین وظایف مدیران و مسئولان اماکن ورزشی ایجاد مکانی امن برای کاربران این اماکن می‌باشد. توجه به نکات ایمنی در ساخت اماکن ورزشی، بکارگیری تجهیزات ورزشی مناسب، نگهداری اماکن ورزشی، داشتن جدول زمان‌بندی برای تعمیر اماکن ورزشی و استفاده از مدیران متخصص برای اداره اماکن می‌تواند از بروز بسیاری از آسیب‌ها و حوادث در این اماکن جلوگیری نماید (کاسادی و وینتروب^۱، ۲۰۰۲).

هر ساله قریب به دویست هزار کودک در آمریکا در بخش اورژانس بیمارستان‌ها تحت درمان قرار می‌گیرند که همگی در زمین‌های بازی آسیب دیده اند (فراست^۲، ۱۹۹۰).

متأسفانه شاهد بروز حوادثی در اماکن ورزشی کشور خود، ایران نیز هستیم. این‌گونه حوادث هر از چندگاهی کانون توجه گزارشات وسایل ارتباط جمعی قرار می‌گیرند که به صورت گذرا و مقطعی تلقی می‌گردند و پس از گذشت زمان مجدداً به دست فراموشی سپرده می‌شوند، که می‌توان به عنوان نمونه به حادثه استادیوم شهید متقی ساری اشاره کرد که در این حادثه دو نفر قطع نخاع شده، دو نفر جان باختند و همچنین چندین تماشاگر آسیب دیدند. در سال ۱۳۸۲ در جریان مسابقه تیم ملی فوتبال کشورمان با ژاپن، عدم توجه به نکات ایمنی باعث مرگ هفت نفر از هموطنان و مصدومیت عده کثیری شد (فارسی، ۱۳۸۶). جاندا^۳ (۱۹۹۴) در گزارش خود به تعدادی مرگ و میر در اثر برخورد بازیکنان فوتبال با پایه‌های دروازه اشاره کرده است.

همان‌طوری که در بحث اقتصاد سرمایه‌زیربنا و تولید روبنای یک کشور محسوب می‌شود اماکن ورزشی زیربنای ورزش از جهت سخت‌افزاری آن به حساب می‌آید بنابراین بدون زیربنا و زیرساخت نمی‌توان روبنایی محکم و بادوام بوجود آورد در ورزش و تربیت‌بدنی این مسئله به عینه مشاهده می‌شود اما هر چقدر اماکن و سازه‌های ورزشی رو به افزایش باشد از لحاظ کمیت نیاز یک منطقه یا استان را برآورده می‌کند اما از باب کیفی هم این اماکن باید خواسته‌های استفاده‌کنندگان و ورزشکاران را به نحو احسن برآورده نماید.

---

¹. CASSADY & WEINTRAUH

². FRUST

³. JANDA